

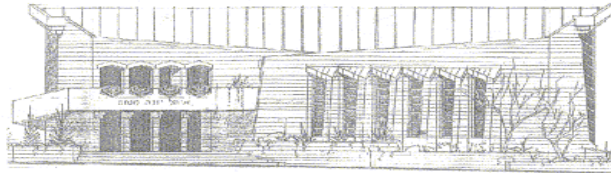
Ohel Yonah Menachem

Synagogue &
Community Center

Rabbi David Spektor

דוא"ל:

vaad@ohelyonah.com

אוהל יונה מנחם

בית כנסת
ומרכז קהילתי

הרב דוד ספקטור

אתר אינטרנט:

www.ohelyonah.com

דרשה לליל חג סוכות תשע"ב מאת הרב דוד ספקטור בנושא:

הערבה

חג שמח וברוכים הבאים לכל האושפיזין. סיפר הרב יואל בן נון, שהיה תלמיד ישיבת מרכז הרב (ע"פ משמיע ישועה 156): "למחרת יום כיפור תשכ"ד (1963), באתי להיפרד מראש הישיבה הרב צבי יהודה קוק, לפני צאתי לביתי לחג הסוכות. ליוויתי את הרב מביתו ברחוב עובדיה 30 בשכונת גאולה לכיוון הישיבה, שהיתה אז ברחוב הרב קוק, פינת רח' הנביאים. בהגיענו ל"כיכר השבת" ראינו שמתקיימת במקום עצרת לקראת הבחירות לכנסת. אחד הנואמים התחיל לנאום בהברה אשכנזית שלא הצלחתי להבין. לפתע תפס אותי הרב צבי יהודה בידי ופילס דרך בין ההמונים ותוך כדי הליכה קרא: 'נו, במה מקיפין את המזבח? במה מקיפין את המזבח?' "

אכן במסכת סוכה דף מג: נחלקו בזה האמוראים. יש אמוראים שאומרים שמקיפין את המזבח בערבה, שאין בה טעם וריח וזה דומה לאלה שאין בהם תורה ומצוות ואעפ"כ מקיפין בהן את המזבח. ולזה כיוון הרב צבי יהודה, כשעבר בכיכר השבת שאין לזלזל באותם יהודים שאין בהם תורה ומצוות.

לעומתם יש אמוראים שאומרים שמקיפין את המזבח בלולב וכך פסק הרמב"ם בהלכות לולב פרק ז, הלכה כג: "בכל יום היו מקיפין את המזבח בלולביהן בידיהן." מכל מקום לכל הדעות אין מקיפין את המזבח באתרוגים בלבד.

וממשיך הרב יואל בן נון ומספר: "לאחר שהתרחקנו מהמקום הסביר לי הרב צבי יהודה, שהנאום דיבר על 'קהל אתרוגים של תנועת 'אגודת ישראל', שיש בהם טעם וריח, תורה ומצוות'.... (לעומת אלה הדומים) לערבה, שהיא בלי טעם וריח, (בלי תורה ומצוות)...מציגים תנועה מסוימת שכולה אתרוגים יפים, כל אנשיה עם טעם וריח, והם אגודים באגודה אחת. אך הרי אין זה כלל ישראל. אתרוגים נועדו לאגדם עם לולב, הדס וערבה, ורק כך מקיימים מצוה כהלכתה."

וסיכם הרב יואל בן נון שמקרה זה השפיע עליו יותר מהרבה שיחות ומאמרים. ושאלתי את עצמי מה בכל זאת השבח של הערבה לעומת האתרוג, הלולב וההדס, שהיא זכתה שמקיפין בה את המזבח לפי חלק מהאמוראים. הלא לכאורה אין כלום בערבה, לא טעם ולא ריח, לא תורה ולא מצוות. אלא נראה על פי הניסיון שיש בערבה יותר עוצמה וכח צמיחה ממה שיש באתרוג, לולב והדס. כשהיינו גרים בנוקדים בגוש עציון היה לנו עץ ערבה בגינה וכל המתפללים היו לוקחים ברשותנו חנם אין כסף ערבות ממנו. הם שמחו, אבל הסוחרים של ארבעת המינים לא כל-כך. עוצמת הצמיחה של עץ הערבה היתה עד כדי כך ששורשיו סתמו לנו את הביוב, והרימו את השביל וכמעט הבית עד שנאלצנו לעקור אותו. זו מעלתם של אותם יהודים, שאמנם בגלוי אין בהם תורה ומצוות, אבל יש בהם כוחות של חיוניות, וצמיחה, כאשר הם כמו הערבה מקבלים מים ואין מים אלא תורה והם מחוברים ומאוגדים עם הלולב, ההדס והאתרוג, עם יהודים של תורה ומצוות. ובפרט יש בהם דרך ארץ שקדמה לתורה ומצוות ויהודי הערבה מתעסקים בבנין הארץ וביישובו של עולם. ועל זה אומר המדרש ויקרא רבה ל"ב: "וערבי נחלי - אלו ישראל. מה ערבה זו אין בה טעם ואין בה ריח, כך הם ישראל, יש בהם בני אדם, שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים ומה הקב"ה עושה להם? לאבדן אי אפשר אלא אמר הקב"ה: יוקשרו כולם אגודה אחת והן מכפרין אלו על אלו. ואם עשיתם כך, אותה שעה אני מתעלה." הלכות ערבה יותר קלות ולכן בשוק ארבעת המינים הרוב באים לשאול על כשרות האתרוג, הלולב ולפעמים גם על ההדס, אבל כמעט ולא על כשרות הערבה. ובסעיף אחד מסכם השלחן ערוך (תרמז, ב) כל דיני הערבה: "ערבה שיבשה (פסולה) או שנשרו רוב עליה (פסולה) או שנקטם ראשה (של הקנה פסולה, אבל אם נקטמו (נחתכו) רוב עליה או אפילו העלה העליון [מ"ב ס"ק יי], "הבלבוב", הערבה כשרה ולא מהודרת), אבל כמושה (ערבה שהיא קצת יבשה) או שנשרו מקצת עליה (מהערבה), (הערבה) כשרה." ומוסיף המשנה ברורה (שם ס"ק ט') שהערבה גם פסולה: "אם נדלדלו (כמעט התנתקו רוב) עליה מהקנה או שנסדקו (רוב) עליה או נחלקו (רוב) עליה." יוצא שלמעשה כמעט כל הערבות הם כשרות, אלא אם כן התייבשו והלבינו וזה מצוי באקלים החם של בית-שמש ולכן כדאי בחול המועד לקנות חדשות. יש עוד הלכה בעייתית במיוחד בערבות, כפי שנפסק בשלחן ערוך (תרמט, א): "כל ארבעת המינים פסולים בגנוב ובגזול". במיוחד בערבות יש לשאול את המוכרים, לרוב ילדים, מאיפה הם לקחו אותן, כדי שלא נכשל בערבה גזולה. אולי זו הסיבה שכל כך מפורט במשנה (סוכה ד, ה) מאיפה לקחו את הערבות, ממקום הפקר ולא משטח בבעלות פרטית: "מקום הוא למטה מירושלים, ונקרא מוצא (שהוא מקום הפקר), יורדין לשם ומלקטין ערבה."

אתמול עם ישראל קבל את הבשורה הטובה שגלעד שליט ישוב במהרה הביתה ואנו תפילה שיחד עם שחרור המחבלים בכרם בית ישראל יתקיימו בנו דברי דוד המלך "אין פרץ... ואין צווחה ברחובותינו." יהי רצון שתשוב ותרחרם עלינו... והביאנו לציון עירך ברנה ולירושלים בית מקדשך בשמחת עולם בב"א.